

Niçin Okul Öncesi Eğitim

Yrd. Doç. Dr. Eda KARGI*

*Başarılı Bir Toplumun Temeli
Erken Çocukluk Döneminde Yatar*

Küçük yaşta çocukların sağlıklı gelişimleri; sağlıklı ve başarılı yetişkinliğin, sorumluluk sahibi vatandaşlığın, ekonomik olarak üretkenliğin, güçlü halkların, adil ve eşit bir toplumun oluşmasını sağlar.

Toplumsal uyarılma (social stimulation) kuramı, erken yaşta düzenli olarak yaşlılarıyla birlikte olma ve oyun oynamanın çocukların sosyal bilişlerini geliştirerek onların sosyal becerilerini artıracaklarını yordamaktadır (Clarke- Steward ve Allhusen, 2002; NICHD Early Child Care Research Network, 2001). Anaokullarının çocukların gelişimleri üzerindeki etkilerini inceleyen bazı çalışmalar, anaokulu deneyimi olan çocukların, olmayanlara göre, sosyal açıdan daha yeterli, kendine güveni olan, kendi kendine yeten, dışa dönük, yetişkinlerle olan ilişkilerinde daha olumlu, akranlarıyla daha ileri düzeyde oyunlar oynayabilen, sosyal ilişkileri daha iyi anlayabilen çocuklar olduklarını göstermiştir (Andersson, 1989). Çocukların sosyal becerilerindeki bu farkın okul yıllarında da devam ettiği, daha fazla arkadaşları olduğu, sosyal faaliyetlerde daha etkin, akranları arasında daha popüler çocuklar oldukları bulunmuştur (Field, 1991).

İnsan gelişimi her zaman kültürün içinde gerçekleşir. Bireyin davranışının ve gelişiminin bağlamsal olarak incelenmesi gerek-

lidir. İnsan gelişiminin kültürel çeşitlilik bağlamında incelenmesi günümüzde gözardı edilemeyecek bir noktadadır. Çünkü kültürlerarası gelişimsel yaklaşım, tek bir kültürün incelenmesinde elde edilenden çok daha geniş bir değişkenlik elde edilmesini sağlamaktadır. Özellikle çok kültürlü (göç alan) toplumlarda çocukların gelişim ve uyum sorunları bu geniş bakış açısıyla ele alınmalıdır. Bu toplumlarda, annenin eğitim düzeyinin düşük olması, annenin kaygılı olması, yoksun azınlık statüsü, aile reisinin vasıfsız işi, anne-çocuk etkileşiminin düşük olması, sosyal sınıf bağlamı (yoksul ortamda büyüme) gibi potansiyel risk durumları aynı zamanda çocuğun gelişimi için risk etkenleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Sameroff ve Fiese, 1992). Görüldüğü gibi, kimi zaman gelişim sorunları bağlamla ilişkili olabilmektedir. Psiko-sosyal gelişimin kültürel olarak geçerli normlarının oluşturulabilmesi gereklidir. Bu normlar, tıpkı fiziksel büyümenin izlenmesi gibi, çocuk gelişimini izleyebilecek sorunları fark edebilmek için gereklidir. Erken psiko-sosyal uyarım, çocukların sağlığı ve

genel gelişimleri açısından çok önemlidir. Erken eğitim, çocuğun çevresinin iyileştirilmesi ve onun genel gelişimine katkı niteliğinde olumlu müdahaleleri içerir. Erken çocukluk gelişimi programları, çocuğa erken çevresel destek ve çocuğun kendi gücünün geliştirilmesi açısından önemlidir. Çağdaş okul öncesi eğitim yaklaşımları, çocuğun gelişimini derinlemesine anlamak ve çocuğa; gereksinimlerine uygun, yüksek nitelikli, destekleyici bir eğitim sunabilmek için bütüncül yaklaşımlar önermektedir. Bu nedenle yapılandırıcı ve çok kültürlü yaklaşımlar gibi yaklaşımlar okul öncesi eğitim programlarını geliştirici yönde etkilemektedir.

*Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü

Günümüzde, zaman, ortam, kültür gibi değişimsel öğeler nedeniyle, Montessori, Reggio Emilia, High Scope, Waldorf, Head-Start, Bank Street ve Yaratıcı Müfredat (Creative Curriculum) gibi çok farklı okul öncesi eğitim yaklaşımları karşımıza çıkmaktadır.

Okul öncesi eğitim, hem programı hem de felsefesiyle ilköğretim ve sonraki eğitim kademelerinden farklılaşmaktadır. Okul öncesi eğitim “ilkokula” hazırlık süreci gibi görülmenin ötesinde aslında “okulun” kendisidir. Okul öncesi eğitim, çocuğun tüm gelişim ve deneyim alanlarını desteklemenin yanı sıra, çocuğa, bireysel gelişimine ve gereksinimlerine uygun bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlar (Roopnarine ve Johnson, 2005, akt; İnan, 2011).

Okul öncesi eğitimde;

-Çocukların psiko-motor, bilişsel, sosyal, duygusal, kültürel gibi çok yönlü gelişimlerini destekleyici nitelikli eğitim ortamları hazırlanır.

-Eğitim etkinlikleri hazırlanırken, çocukların yaşları, gelişim özellikleri, öğrenme hızları, ilgileri, gereksinimleri ve okulun çevresel koşulları dikkate alınır.

-Çocukların beslenme, uyku, özbakım becerileri, doğru ve sağlıklı temel alışkanlıklar kazanmalarının yanında doğa sevgisiyle çevre duyarlılıkları da sağlanır.

-Eğitim, çocukların sevgi, saygı, işbirliği, katılım, sorumluluk, yardımlaşma ve paylaşma duygularını geliştirici nitelikte olur.

-Çocuklara eşit davranılır ve her çocuğun kendine özgü bir birey olduğu gözönünde bulundurulur.

-Eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesinde belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı belirlenir ve planlamalar yapılırken, bu sonuçlar dikkate alınır.

-Elverişsiz koşullardan, yoksun bölgelerden ya da farklı çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir eğitim ortamı hazırlanır.

-Oyun, çocuklar için en uygun, en etkili öğrenme yöntemi-
dir.

-Eğitim programları hazırlanırken, ailelerin ve çevrenin özellikleri dikkate alınır, aile katılımı sağlanır.

-Çocuğun gelişimi ve okul öncesi eğitim programı düzenli olarak değerlendirilir (MEB, 2009).

Okul öncesi eğitim programları ile çocukların sağlıklı, mutlu ve sosyal çevresi ile uyumlu, kendini ifade etme yeteneğine sahip, yaratıcı, meraklı, sorgulayıcı olan, bilgiye ulaşma yollarını deneyebilen, kendine ve çevresine saygılı olan, okul ve oyun ortamına uyumu öğrenebilen, oyun yoluyla ve takım etkinlikleriyle sosyalleşebilen, seven ve koru-

yabilen, arkadaşlığa, uzlaşmaya ve dayanışmaya önem vererek yetişmesi hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşılması için, 4-5 ve 5-6 yaş grubu çocukların gelişim özelliklerine uygun, ihtiyaçlarına cevap veren, bireysel farklılıklarını ve gelişimsel hedeflerini dikkate alan programlar hazırlanır ve sürekli güncelleştirilir. Okul öncesi eğitim programlarının uygulanmasında, çocukların bedensel, zihinsel, sosyal ve duyuşsal gelişmelerine olumlu katkı yapacak, oyunla öğrenme ilkesine uygun, aktif katılımını sağlayacak eğitim ortamları sağlanır (Mebnet.net.2005).

Okul öncesi eğitime katılım, belki de Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki karşılaştırmada en kritik göstergedir. Ne yazık ki, Türkiye’de okul öncesi eğitimdeki katılım ya da okullaşma oranı, Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırılamayacak derecede düşüktür. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde okul öncesi eğitime katılım oranları Avrupa Birliği ülkeleri düzeyindedir.

1998 yılında, aralarında Avusturya, Kanada, Belçika,

Finlandiya, Almanya, İsveç, İngiltere, Norveç gibi ülkelerin bulunduğu 21 OECD ülkesi, okul öncesi eğitimde kalitenin geliştirilmesi ve yüksek öncelikli hedeflerin belirlenmesi amacıyla “erken çocukluk eğitimi” programlarını yeniden gözden geçirmişlerdir (OECD, 2004). Bu projede 5 farklı okul öncesi eğitim programının çıktıları değerlendirilmiştir.

Bu programlar;

1-Deneyimsel eğitim (experiential education)

2-High-Scope

3-Regio-Emillia

4-İsveç Programı

5-Whariki Programı.

Deneyimsel eğitim programının iki temel boyutu vardır. Bunlardan biri, çocuğun duygusal iyilik hali, diğeri ise, eğitim ortamına katılım düzeyidir. Bu yöntemin etkililiği, İngiltere’de, “etkili erken öğrenme projesi” ile 50 bin çocuk ile denenmiştir (Pascal, 1998). Bu yöntemde, öğretmenlere sınıf içinde çocuklara, manipüle edebilecekleri köşeler/deneyim alanları oluşturmaları, bu köşelerde zengin materyaller bulundurmaları, yeni ve alışılmadık/geleceksel olmayan, değişik türde materyalleri sınıfa getirmeleri, çocukların ilişkilerini yakından gözlemleyerek etkinlik ve uyum oluşturmaları, çocukların dış-yönelim davranışlarını desteklemeleri, çocukların duygu, davranış ve değerlerini araştırmaları ve ifade etmeleri için fırsatlar sunmaları ve bu nitelikleri içeren etkinlikler geliştirmeleri önerilmektedir.

High-Scope programı, ak-

tif öğrenmeyi temel alır. 40 yılı aşkın bir süre önce geliştirilmiş ve geliştirildiği dönemde öncelikli olarak “yoksun” bölgelerde yaşayan çocukların gelişiminin ve başarısının desteklenmesini hedeflemiştir. Program halen Amerika’da ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu program, çocukların bireysel ilgi ve hedeflerini temel alır. Çocuklar anaokulunda materyal ve etkinlik seçimi konusunda özgürdür. Bu tür bir öğrenme çevresinde çocuğun, “anahtar deneyimler” ile doğal bir şekilde katılımının sağlanarak, yetenek ve becerilerinin geliştirilmesi hedeflenir. High-Scope programlarının temel elementi, çocuğun “planlama” yapmasıdır.

Regio Emillia programları da temel olarak, çocukların öğrenmelerinin dil ve iletişim, özellikle de ifade edici dil aracılığıyla geliştirilmesini amaçlar. Çocuk, aktif öğrenendir. Regio Emillia programlarına göre, eğitim, düşüncenin, kişilerarası ilişkilerin

ve fikirler ile çevrenin ilişkilendirilmesini yapılandırır. Program, bu etkileşimin, hem çocuğun kendisini anlaması hem de dünyayı anlaması ve anlamlandırması açısından en önemli etken olduğunu savunur. Programın, duyguları ve düşünceleri ifade etmeyi sembolize eden ve sözcük oyunları, pandomim, hareket, dans, resim, heykel, gölge oyunu, drama ve müzik gibi pek çok farklı yöntemi içeren “Çocuğun 100 Dili” konulu projesi, dünyada çok etkin ve yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Emillia okullarında, “öğrenme ortamının düzenlenmesi” büyük önem taşır. Ortam, 3. öğretmen olarak nitelendirilir.

Diğer bir yaklaşım, 20. yüzyıl sonlarında Yeni Zelanda’da ortaya çıkan Whariki programıdır. Programın özelliği, sosyal-kültürel bağlamsal modele dayalı olması ve gelişimin çevresel bileşenlerine vurgu yapmasıdır.

İsveç programı ise, günümüzde “modern okul öncesi

eğitim” sistemini hedefler. Programa göre, çocuğun bilgiyi araştırması, oyun, sosyal etkileşim, araştırma, yaratıcılık, bunların yanısıra gözlem, tartışma ve yanıtma yoluyla gerçekleşir (Swedish Ministry of Education and Science, 1998). Çocukların öğrenmeleri, onların diğer insanlarla olan etkileşimlerine ve dış dünyalarındaki nesne, durum ve olayları anlamlandırılmalarına bağlıdır. Dil, öğrenme ve kimlik yakın ilişki içinde ve geçişlidir. Program, çocukların belirlenen eğitim hedeflerine ulaşabilmesi için “bireysel gelişim planı” yapılmasını öngörür (Mannsson, Walberg-Roth, 2003).

Bütün bu çağdaş okul öncesi eğitim programlarının temel buluşma noktaları; ülkelerin toplumsal hedefleri ile her bir çocuğun bireysel/öznel seçimleri arasında köprü oluşturabilmeleridir. Öğretmenin de, çocuğun da en geniş olası özgürlükleri merkeze alınabilmektedir. Erken eğitimin kalitesi, öğretmen yeterlikleri ile çok yakından ilişkilidir. Çocukların ilgilerine saygı duyulmakta, çocuğun isteginin (hevesinin) öğrenme için temel olduğu gerçeği gözönünde bulundurulmaktadır. Çocuğun, etkinlikleri içinde eylemde bulunmasına, bu yolla dünyayı ve kendi potansiyelini deneyimlemesine izin verilmektedir. Çağdaş programlar, geleneksel okuldan bu yönleriyle farklılaşmaktadır. Froebel, 150 yıl önce oyunun okul öncesi eğitimin temel etkinliği olduğunu vurgulamıştır. Oyun, çağdaş bir okul öncesi eğitim programında en önemli rolü üstlenir. Oyun ve öğrenme birbirinden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla oyun, programın dışında değil, mer-

kezinde yer alır. Oyun, çocuğun zihnini öğrenmeye hazırlar. Çocuğun potansiyel gelişim alanlarının (zone of proximal development), işlevlerinin daha üst düzeylere çıkmasına olanak sağlar. Oyun, sembolik düşünmeyi geliştirir, çocuğa planlama ve öz-düzenleme için deneyim olanağı sağlar. Oyunda yaratıcı ve imgesel bir durum vardır. Roller ve kuralların tanımlanması ve dilin kullanımı söz konusudur. Vygotsky’e göre, oyunun çocuğun gelişmesinde “eşsiz” bir yeri vardır (Bodrova ve Leong, 1998). Küçük çocukların eğitimi söz konusu olduğunda, bilgi ve beceri her zaman başarının garantisi değildir. Başarı için, özgüven gibi, öz-düzenleme gibi öğrenmeyi kolaylaştıran pek çok duyuşsal özelliğin de altı çizilmelidir. Araştırmalar göstermektedir ki, oyun ile pek çok temel beceri ve karmaşık bilişsel etkinlik arasında ilişki vardır. Bu bilişsel etkinliklere, bellek, sembolik genelleştirme, başarılı uyum ve yüksek düzeyde sosyal beceriler örnek verilebilir. Oyun çocuğa haz verir, güdüler, yansıtıcı ve üstbilişsel düşünmeyi geliştirir; çocuğun ani (spontan) şiddet içerikli davranımlarını önler (Bodrova ve Leong, 2003).

Bu bilimsel kanıtlar ışığında, çağdaş okul öncesi eğitim programlarının, oyun temelli, çocuğun bireysel gereksinimlerini, ilgilerini merkeze alan, gerek fiziksel öğrenme ortamları gerekse psikolojik iklim bakımından sağlıklı, çağdaş eğitim standartlarına uygun bir şekilde donanmış okullarda, yetkin öğretmenlerle, aile ve toplumla işbirliği içerisinde yürütülmesi gereklidir.

Kaynakça

- Andersson, B. E. (1989). Effects of public day care: A longitudinal study. *Child Development*, 60, 857-866.
- Bodrova, E. ve Leong J.D. (1998). How play can promote development from the Vygotskian Perspective. *Colorado Early Childhood Journal*, Vol.1, Number, 1 p:1-5.
- Bodrova, E. ve Leong, J.D. (2003). *Young Children*. www.naeyc.org/resources/journal
- Clarke-Steward, K. A., ve Allhusen, V. D. (2002). Nonparental caregiving. In Bornstein, M. H. (Ed.), *Handbook of parenting second edition*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- İnan, H.Z. (2011). Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı. *Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri (içinde)*. Yay. Haz. Fatma Alisnanoğlu, Pegem Akademi, Ankara.
- Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi (2005). <http://www.mebnet.net/sites/default/files/KıbrısTürkEgitimsistemi.pdf>
- Månsson, A. & Vallberg-Roth, A-C. (2003). Developmental dialogues and individual plans for development. OMEP. Göteborg.
- MEB.(2006). Okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için). <http://ooegm.meb.gov.tr/programkitabi.pdf>
- NICHD Early Child Care Research Network (2001). Child care and children’s peer interaction at 24 and 36 months: The NICHD study of early child care. *Child Development*, 72, 1478-1500.
- OECD (1998) Early childhood education and care policy: proposal for a thematic review DEELSA/ED(98)2
- OECD (2004). Five curriculum outlines. Starting strong. Curricula and pedagogics in early childhood education and care. <http://www.oecd.org/dataoecd/23/36/31672150>
- Pascal, et. al. (1998). Exploring the relationship between process and outcome in young children’s learning: stage one of a longitudinal study. *International Journal of Educational Research*, 29 (1), 51-67.
- Shonkoff, J.P. (2009). The science of early childhood development. Harvard University Press.